

יחידת מסע – אסתר

הקדמה

במסע זה נעסוק בדמותה של אסתר.
במרכז המסע ננסה ללמוד את מגילת אסתר מזווית חדשה.
עיקר לימודנו יהיה סביב מאמרו של הרב בני לאו על המגילה.
קריאת המאמר תיקח לנו קצת זמן, אך אני בטוח שהיא תעשיר אותנו רבות.
[ולמי שיש כוח – מאוד מאוד מומלץ לקחת שעה ולקרוא כעת את כל המגילה מתחילתה ועד סופה.]
קריאת מאמר זה תהיה בתחנה השנייה.
קודם לכן, בתחנה הראשונה, ננסה לדלות מעט ידע על מרכי ואסתר לאור המתואר בפסוקים. לבסוף, בתחנה השלישית, וממש כמו שעשינו בשני המסעות הקודמים של נושא ההגבר "דמויות מופת", גם הפעם ננסה למצוא מקבילה מודרנית לסיפור מגילת אסתר.

גם ביחידת מסע זו – אפשר ומומלץ לעבוד בזוגות (פנים אל פנים או באופן ווירטואלי).

שנתחיל?

להסתקרן (יציאה לסיור וירטואלי בשושן)

באופן הגיוני אנחנו רגילים לקשר את קריאת מגילת אסתר לפורים.
אך לפעמים אנו מפסידים מכך.
סיפור המגילה מיד מזכיר לנו את הרעשנים המתעוררים לחיים בכל עת שבעל הקורא מגיע לשם "המן", את התחפושות של הילדים שמסביבנו ואת ההמולה הכללית שמסביב.
במסע שלנו ננסה ללמוד את מגילת אסתר כסיפור היסטורי רציני.
משום כך, קודם שנצלול לתוך המגילה עצמה, אני מזמין אתכם לסיור וירטואלי בעיר שושן – עיר הבירה של הממלכה הפרסית שבה מתרחשת כמובן עלילת המגילה.
את הסיור יוביל הרב שוקי רייס ממכללת הרצוג שבאלון שבות:

<http://www.hatanakh.com/content/%D7%A1%D7%99%D7%95%D7%A8-%D7%95%D7%99%D7%A8%D7%98%D7%95%D7%90%D7%9C%D7%99-%D7%91%D7%A9%D7%95%D7%A9%D7%9F-%D7%94%D7%91%D7%99%D7%A8%D7%94>

לחקור: היכרות עם דמותם של מרדכי ואסתר

פתחו תנ"ך, קראו את פרק ב' במגילת אסתר, וענו לעצמכם על השאלות הבאות:

1. לפי המתואר בפסוקים, מה היה מעמדו של מרדכי?
נאמר במדרש:
2. רבי הונא בשם בר קפרא אמר, בזכות ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמם, ולא שינו את לשונם, ולא אמרו לשון הרע, ולא נמצא בהן אחד פרוץ בערוה. לא שינו את שמם – ראובן ושמעון נחתין [ירדו], ראובן ושמעון סלקין [עלו]. **דהיינו שאת אותם השמות שהיו להם בזמן הירידה למצרים אנו מוצאים גם בעת עלייתם ממנה, אחרי 210 שנה],** ולא היו קורין לראובן רופוס, ולשמעון לא היו קורין לוליני, וליוסף לסטים, ולבנימן אלכסנדרא.
לפי מדרש זה, אחד המדדים בשאלה האם מהגר משתלב בחברה המקומית או מתבדל ממנה הוא בשאלת השמות שהוא נותן לילדיו – האם הוא נותן להם שמות מקומיים או שמות מהמסורת הייחודית שלו (וכמובן שמדד זה נכון גם בימינו אנו).
חפשו באינטרנט את משמעותם של השמות הבאים: מרדוך ואסתר.
האם לדעתכם נוכל ללמוד מכך משהו על מידת ההתערות של מרדכי ואסתר בחברה המקומית? (רמז: שימו לב לנאמר בפסוק ז על שמה של אסתר)
3. לפי פסוק כ – האם היה ניכר על אסתר שהיא ממוצא יהודי?
לפי פרק ג' פסוק ד – האם היה ניכר על מרדכי עצמו שהוא יהודי?
4. מתוך התשובות שלכם עד עכשיו, כיצד לדעתכם נכון יותר לדמיין את מרדכי ואסתר מבחינת הלבוש וההתנהלות החיצונית: כמו שני חרדים מבני ברק (כפי שנהוג לצייר אותם ברוב המגילות המאוירות לילדים כיום) או כמו שני פרסים?

ושאלה למחשבה נוספת: מדוע רוב מאירי המגילות מתעקשים לצייר את מרדכי ואסתר כך:

ציורים: אהובה קליין

לקרוא – שיעורו של הרב בני לאו על מגילת אסתר

כעת נקרא את מאמרו של הרב בני לאו "הרקע ההיסטורי למגילת אסתר". שימו לב, זהו מאמר קצת ארוך ולפיכך נקדיש לקריאתו זמן רב. יחד עם זאת, הוא כתוב בצורה קלילה ומעניינת ואין סיבה שלא תצליחו לקרואו. אנא תאמינו בעצמכם ותנסו לקרוא אותו. אל תתייאשו מראש (אפשר לדלג על פסקת המבוא ולהתחיל מהפסקה "הרקע ההיסטורי למגילה").

[על מנת למצוא את המאמר יש לחפש בגוגל את שם המאמר + שם הכותב. המאמר נמצא באתר האינטרנט של מטח:

<https://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=22728>

אם אתם מתקשים – אתם מוזמנים להאזין תחילה לשיעורו של הרב בני לאו על מגילת אסתר, שהקישור אליו מופיע מתחת לשאלות.

לפניכם שאלות הכוונה. בראש כל שאלה מובא שם הסעיף במאמר שאליו היא מתייחסת.

1. "הרקע ההיסטורי למגילה" – לפי פרק הרקע ההיסטורי, אילו הלכי רוח שררו בקרב היהודים שגלו לבבל?

לאור מה שראינו בתחנה הראשונה של מסענו, לאיזו קבוצה לדעתכם נוכל לשייך את מרדכי ואסתר?

3. "פרק א: ויהי בימי אחשוורוש – הרקע הריאלי להבנת הפרק" – לפי פרק זה במאמר (והפרק הבא "דמותו של אחשוורוש בעיני כותב המגילה ובעיני חז"ל"), מה היה הרקע ההיסטורי למשתה הגדול שעשה אחשוורוש במשך 180 יום ומה הייתה מטרתו?
4. "הפרשה החסרה בין פרק א לפרק ב – אם כל המלחמות" – לדעת הרב לאו, אילו מאורעות היסטוריים קרו בין הזמן המתואר במגילה בפרק א' לבין הזמן המתואר בפרק ב'? מה הייתה המשמעות שלהם עבור האימפריה הפרסית?
5. "פרק ב: הרקע המשפחתי של מרדכי ואסתר" – על פי פרק זה במאמר, כיצד מצטיירת קהילת היהודים היושבת בשושן (ובתוכם מרדכי)? אילו ראיות מביא הכותב לכך?
6. "פרק ג: רקע הצבאי של מרדכי, על פי מדרש חכמים" – בפרק זה הרב לאו מנסה לשחזר, לאור מדרשי חז"ל, רקע היסטורי אפשרי למאבק הכוחות שבין המן למרדכי. סכם בקצרה את דעתו של כותב המאמר.
7. "פרק ד" – בפרק קצר זה מציג הרב לאו את נקודת המפנה הגדולה של המגילה. מהו השינוי שמתרחש בתודעתו של מרדכי וכיצד הוא משפיע על התנהלותו?

למעוניינים, ניתן ללמוד חלק לא מבוטל מדבריו של הרב בני לאו המופיעים במאמר (אם כי לא כולם!) בשיעורו הבא:

<https://www.youtube.com/watch?v=hwhAiQDSdKs>

אני אישית מאוד מאוד ממליץ להאזין לשיעור הזה. לא רק שהדברים חשובים ומעניינים, אלא שהם נאמרים בצורה מאוד יפה וברורה.

ליישם: הקבלה בין דמותה של אסתר לדמותו של בנימין זאב הרצל

קריאת המגילה לאור ביאורו החשוב של הרב בני לאו מלמדת אותנו כי מרדכי ואסתר הגיעו ממשפחה מתבוללת. מסתבר שאם אסתר לא הייתה נזכרת ביהדותה, ילדיה כבר לא היו יודעים זאת וממילא היו מתבוללים.

אבל ברגע המשבר הגדול, כשהם הבינו שאין להם ברירה ושהם עומדים לפני סכנת כליה, מרדכי ואסתר חזרו בתשובה ועוררו את כל יהודי שושן לשוב ולהאמין בה' – להתפלל אליו ולצום לפניו. ובזכות תשובתם הם גם זכו לתשועה והצלה.

סיפור המגילה הוא, אם כן, סיפור גדול על חזרה בתשובה, על התפכחות מאשליית ההתערות בגויים, ועל ההכרה כי אין לעם ישראל קיום בלא האמונה בה' ובתורתו.

כעת קראו באינטרנט (בויקיפדיה או באתר אחר) על דמותו של בנימין זאב הרצל וענו על השאלות הבאות.

1. תארו בקצרה את מסלול חייו של הרצל עד למשפט דרייפוס.
2. כיצד משפט דרייפוס השפיע על דעותיו של הרצל?
3. מה החל הרצל לעשות בעקבות אירוע זה?

4. מצאו שלוש נקודות דמיון בין סיפורו של הרצל לסיפור מגילת אסתר.
5. חשבו: האם לדעתכם אפשר למצוא גם הבדלים בין שני סיפורים אלו?

לשתף

במסע זה למדנו על שני אירועים היסטוריים עם מכנה משותף: יהודים מתבוללים שרואים את הגזענות מתעוררת וברגע האחרון הם נזכרים בזהותם היהודית ונלחמים עליה. גם כיום יש קהילות יהודיות רבות המתגוררות בחו"ל. האם לאור מה שלמדנו במסענו, יש לכם מה לומר להם?

נסו לומר את המסקנה שלכם באחת מהאפשרויות הבאות:

1. כתבו משפט קצר וקליט שיהיה לסיסמה (כגון: "אם תרצו – אין זו אגדה").
2. ציירו קומיקס קצר עם מוסר השכל.
3. צלמו תמונה והצמידו לה כותרת, כך שהמסר שלכם יועבר באמצעותם.
4. כתבו שיר על הנושא וצרפו אליו קישור למנגינה (אל תטרחו להלחין את השיר, אלא תכתבו את המילים כך שהן תתאמנה למנגינה של שיר שאתם אוהבים).

סיכום

במסע זה פגשנו את דמותם של אסתר ומרדכי.

המפגש היה דרך מאמרו של הרב בני לאו.

בדרך כלל אנו רגילים לראות במרדכי ואסתר שני יהודים שמתחילת המגילה ועד סופה לא עוברים כל שינוי מבחינת אמונתם ואורח חייהם. במסע זה נחשפנו לקריאה אחרת במגילה. כעת הכרנו אותם כשני יהודים שנולדים לתוך חברה מתבוללת, אך ברגע האמת הם חוזרים לשורשים שלהם ומעמיקים את זהותם היהודית.

בסיומו של המסע ביקשנו להקביל בין דמותה של אסתר לבין דמותו של הרצל.

מסע זה הוא המסע השלישי והאחרון בסדרת המסעות של יחידת ההגבר "דמויות מופת מן המקרא".

במסענו הראשון פגשנו את גדעון ולמדנו לראות בו מצביא דגול.

במסענו השני פגשנו את אלישע והכרנו אותו כמנהיג רוחני רב פנים.

ואילו כעת פגשנו את אסתר.

בכל אחד מן המסעות הללו חיפשנו דמויות נוספות לאורך ההיסטוריה שלנו שמזכירות לנו במידת מה את אחת מדמויות המופת התנ"כיות – שהרי לכולנו יש מה ללמוד מהן.

להרחבה: שני שיעורים מומלצים להאזנה

למעוניינים להרחיב, מומלץ לצפות ולהאזין לאחד (או יותר) מהשיעורים הבאים:

הרב יובל שרלו - שיעור במגילת אסתר - המהפך בדמותה של אסתר:

<https://www.youtube.com/watch?v=fmxbNu32NWg>

מגילת אסתר: מגילה בגולה - ד"ר יושי פרג'ון:

https://www.youtube.com/watch?v=_vaVGDJyTv8